

писаний – посилаю його Вам, може він згодиться для друку..." Не знаючи почерку В.Забіли не можемо сказати, чи се його автограф. "Послання" списане на трьох сторонах звичайного паперу канцелярського, зложеного в 4^о, котрий вже з старости поживок та трохи пороздирався, – виразним і гарним почерком, чистенько без поправок. Складаючи д. Р.Овсієнкови щире спасибі, містимо понисше "послання" без зміни, зовсім в тім виді як воно написане.

Далі друкуємо "Послання к Шевченку"

За що ти лаєшся Тарасу?
Що не найшов в Борзни припасу,
Якого ти бажав...
– Далі друкується весь вірш – Г.С.]

Вперше надруковано в журналі: Зоря. – 1893. – Ч. 5. – С. 102–103.

Наталка Полтавка

Роман Віктора Забіли (з оповідань моєї матері)

Отсе що ту подаю, може бути цікавим матеріалом не тільки для життєписи поета, але як і яркий малюнок тодішніх сімейних звичаїв. Вважаю тільки потрібним при цьому зазначити, що покійний дід мій, Михайло Васильович Б-ий, поміщик Ч-ої губернії і zarazом бувший на громадській службі, зовсім не належав, як то можна подумати, до звісного роду домашніх "самодурців". Навпаки, він був хоч і строг, але люблячий сім'янин і уходив на той час за чоловіка освіченого і ліберального. Між иншим, він ще з молодю поклонявся Вольтерові. Про це мається такий анекдот: Одного разу його батько, зайшовши чогось до його в кімнату і побачивши в його на столі портрет Вольтера, так розгнівався, що вхопив зараз шпильку і повикололював Вольтерові очі... Виноватити треба той час, ті звичаї!.. "O tempora, o mores!"

Старшій сестрі моєї матері, Любові Михайлівні, було сімнадцять років, коли вона скінчила п-ий інститут, де вона виховувалась, і повернулась додому в село М-ку. То була висока, огрядна, білява дівчина, з величною постаттю, подовгастим, милим личком, пишними, рожевими устами "сердечком" і ясними голубими очима. Вдачі вона була м'якої, рівної і спокійної. До неї почав залицятися її родич, піврідний дядько по матері, Віктор Миколаєвич Забіла, що бував у їх частенько в гостях.

Молоді люди познайомились, зблизились, покохали одно одного і, через рік, були заручені за згодою родителів.

Тепере скажу кілька слів для характеристики В.З-ли, яким він зістався в пам'яті моєї матери. Він служив тоді у гузарах і йому було літ з 25. Зросту середнього, стрункий, обличчя смагляве, рябвате від віспи, очі карі, великі, чуб чорний, густий, трохи кучерявий... Натура палка, щира, весела, і при тому – незрівняний гуморист! Одно слово – тип дуже привабливий і чисто український. Він мав гарний маєток і жив недалечко на своєму хуторі. Якраз біля тієї пори став бувати у Б-их їх новий сусіда, поміщик Н., що купив собі невеличке село, але, як казали, мав окрім сього великі капітали. Він недавно повдовів, мав літ вже сорок, хоч і дуже ще гарний. Скоро красуня Любка запала йому в око, він закохався палко, і з егоїзмом закоханих, не зважаючи, що вона заручена вже за другого, посватався до неї. Одначе повернувся він з тим хитро не до самої дівчини, а до її батька... І Бог його віда, чим то він так вже зачарував Михайла Васильовича, тільки той згодився, і сказав дочці, що вона піде не за В.З-лу, а за п. Н. Вражена у самеє серце, дівчина твердо відповіла, що за п. Н. вона не піде. Тоді він повернувся до її матери і сказав: "Присилуйте її!" Але й Мотрона Василівна також ніяк не хотіла згодитись на постанову свого чоловіка. Страшно розгніваний Михайло Васильович погрожував, що він і матір і дочку одягне у "пістру". Але й се нічого не допомгло: жєнщини зіставались тверді у своєму намірі і не боялись ніяких кар... Минув місяць або може й більш. Тяжкі сцени у сім'ї постійно повторювались. Безталанний В.З-ла жив у розпуці, тим більш, що його на приказ Михайла Васильовича перестали приймати до себе, і він те й діло, що їздив на своєму коні навкруг маєтности Б-их. Тоді саме, здається, він став писати вірші. Моя мати памятає один куплет:

Губоньки як те намисто
Що "добрим" зоветься...
Сонечко неначе зійде
Як вона сміється.

Хоч мати і донька заспокоювали поета, що будуть тверді і не покоряться приказови Михайла Васильовича, проте повинні були покритись... Одного разу В.З-ла почув, що вони, Мотрона Василівна з дочкою, їдуть у Ніжин закуповувати придане. Він перестрів їх на дорозі і побачив, що вони дуже заплакані. На його просьбу дозволити йому пересісти до їх в екіпаж, Мотрона В-на не згодилась, кажучи, що їм і без того туго приходиться багато терпіти усякого горя, а як Михайло В-ич дізнається про те, то ще їм гірше буде, – і прохала його відступити від їх геть... Тоді з великої розпуки, не тямлячись, В.З-ла рішив покінчити з собою і кинувся під коні, як вони поїхали...

Його трохи не переїхали і кучер ледви-ледви здержав коней... Мотрона В-на узяла його ді в екіпаж і як вміла, благала його не робити більш таких дурниць... Він поїхав... Час тягнувся безконечно довго для сім'ї... Мати й дочка постійно плакали и очи їм не висихали. На вакації приїхав до їх з Харкова старший брат Віктор, студент, людина, як рідко, доброго серця. Бачучи матір і сестру у такому смутку, він старався, як міга, щоб їх як розважити. От одного разу виліз він на стіл і з комічним патосом став щось декламувати. Коли тут як раз увійшов ненадіймо батько. Він так злякався, що трохи не впав зі стола.

Остання сцена або розвязка цієї сімейної драми, тяжко вбилась у пам'ять моїй матері, хоч їй тоді було літ сім – більше. Одного разу у вечері, здається було вже під осінь, діти – моя мати, її брат Василь і менша сестра Олександра – грались у гостинній на канапці. Тут же біля стола Мотрона В-на і Любка щось шили чи читали... Було тихо... Коли тут двері раптом відчинились, обидві жінчини так і скрикнули, і у кімнату увійшли Михайло В-ич і п. Н. Останній став мовчки біля порога, а Михайло В-ич скорою ходою підійшов до Любки, подав їй теплий шаль і велів завинутись і йти за ним... І мати і дочка у плач! Але батько взяв дівчину за руку і повів з собою... За ним пішов і п. Н. Любка вернулась вже повинчаною і мати моя пам'ятає, як молодий лілував і заспокоював гірко плачучу дівчину...

Пам'ятає оце моя мати оден епізод на весіллі. У їх у салі великій, квадратній кімнаті, з вікнами у сад, був накритий довгий стіл на подобу букви П, душ на 70. Оден з гостей, добре випивши, ухопився за кінець скатерти і потяг її зі столу. Дорога посудина падала на поміст і дзвінко розбивалась, мати охала, а батько, веселий, з гостями танцював на черепах...

Після замужжя своєї бувшої зарученої В.З-ла став з розпуки пити і гуляти... Мати моя, вже дорослою, нераз бувала у його на бенкетах. А бенкет у його починався так: увіходять в салю кілька циганчат, років 5–10, дуже моторних і гарно убраних. В.З-ла стає з бандурою посеред їх, грає козачка і т.п., а вони танцюють навкруг його, співають і виробляють усякі штуки. Таким робом В.З-ла прогуляв увесь свій маєток і останні роки жив у своїх родичів... Але й до самісінької своєї смерти, в усіх смутках свого занівеченого життя він задержав свій жартовливий, веселий гумор, і сам жартував над своєю бідною. А коли він вмер, усі хто знав його, сердечно жалували за ним, і навіть його власні крепаки, бо він був для них не паном, а рідним батьком. Його ж колишня суджена, яко натура м'яка і супокійна помирилась з своєю долею і була доброю жінкою і матір'ю. Вона вмерла років з вісім тому назад простудившись.

Вперше надруковано в журналі: Зоря. – 1894. – №18. – С. 405.

**Споминки про Віктора Миколайовича Забілу
(до 25-річчя з дня смерті) 1895 р.**

При кінці того 1894 року минуло 25 літ, як помер доволі звісний поет Віктор Миколайович Забіла. Годиться пом'янути незлим тихим словом і сього українського письменника. Звичайно, життєписці українських письменників, не подаючи ніяких біографічних даних і інших свідчень про Забілу, указують тільки на дружбу його з Шевченком, проводи Шевченкового тіла, копання могили, найменують півдюжини его стіхів та й годі. Навіть, поминаючи, кажуть, що він проживав не в Борзенщині, а у Полтавщині, а д. Чалий дак не забув і тієї пляшечки з запіканкою, котру Забіла віз та недовіз до могили Шевченкової. Ні рік народження, ні дитячі літа В.Забіли не відомі, звісно тільки, що помер він в 1869 році, літ під 70 від роду, стало бути родився в началах XIX століття. В оцім, надрукованім в "Черн. губ. відомостях" стіхотвори ось що каже про себе Забіла:

На що тату ти покинув
Мене сиротою,
Чому мене не взяв малим
В могилу з собою?
І я б вічним сном у землі
Спав і не журився
Не знав би я в світі горя
Світом не нудився.
Як несли тебе ховати
Тоді був дитина.
І не думав, що я в світі
Бідна сиротина.
Не вмів тоді нещасливий,
І слова сказати.
І не знав, що батька несуть
В землю заривати.
Може ще і забавлявся
Як попи співали,
Бо я годиком зостався,
Як тебе ховали.

Не звісно, каже, як пройшли дитячі літа Забіло, відомо тільки, що він учився в Ніжині, в Гімназії вищих наук Безбородько, та ще відомо те, що Гоголь також вчився в Гімназії, а се було в 1833 або 34 роках [Б.Грінченко